

9. Съдебна власт

Правораздаването е дейност по решаване на правни спорове от съдебни и несъдебни органи. Когато споровете се решават от съдебни институции – съдилища, тогава говорим за правосъдие. Съобразно Конституцията на Република България се осъществява от Върховният касационен съд, Върховният административен съд, апелативните, окръжните, военните и районните съдилища. Допустимо е съществуване на специализирани съдилища. Недопустимо е създаване на извънредни съдилища. Съдебната система в България се състои от съдилищата, прокуратурите и следствените органи.

Устройството на съдилищата, прокуратурите и следствените органи се определя от Конституцията и от Закона за съдебната власт. Съдебната власт е независима. Основно тя служи за решаване на правни спорове и за защита на правата и интересите на гражданите. Тя осъществява правораздавателна функция. Съдилищата решават правни спорове с актове, които имат специфична юридическа характеристика – сила на пресъдено нещо.

Органите на съдебната система са няколко вида – Висш съдебен съвет /ВСС/, Инспекторат към ВСС, съдилища, прокуратури, следствени служби. Съдиите, прокурорите и следователите са в съдебната власт и се наричат магистрати.

Висшият съдебен съвет е орган за управление и ръководство на съдебната власт. Той е постоянно действащ и гарантира независимостта на съдебната власт. Състои се от 25 члена. Председателите на двете върховни съдилища и главният прокурор са членове по право на ВСС. Съдиите и прокурорите избират по 11 члена. За членовете има специфични изисквания. От няколко години ВСС е разделен на две колегии – съдебна и прокурорска. Те решават непосредствените проблеми на съдиите и прокурорите. При определени обстоятелства ВСС действа като пленум – взема решения в целия си състав.

ВСС назначава и уволнява, а също и повишава и премества съдиите, прокурорите и следователите. Налага дисциплинарни наказания,

организира квалификацията на магистратите. Той приема проект за бюджет. Определя броя и големината на съдебните райони.

Инспекторатът се състои от Главен инспектор и инспектори. Той проверява дейността на органите на съдебната власт, без да се намесва в решенията на съдиите, прокурорите и следователите.

Съдилищата в България са районни, окръжни, административни, военни, апелативни, Върховен касационен съд и Върховен административен съд. Съществува специализиран наказателен съд на ниво окръжен съд и специализиран наказателен съд на ниво апелативен съд. Съдиите се подчиняват само на закона. Те решават делата въз основа на закона, на доказателствата по делото и на тяхното вътрешно убеждение.

Прокуратурата следва организацията на съдилищата. Тя упражнява обвинителната функция в съдебния процес. Следи за законността и ръководи разследването. Прокуратурата се състои от главен прокурор, Върховна касационна и Върховна административна прокуратура, Национална следствена служба, апелативни, окръжни и районни прокуратури, а също и специализирани прокуратури. Прокуратурата е централизирана структура. Всички прокурори са подчинени на главния прокурор. Главния прокурор се подпомага от заместници.

Магистратите имат специален статут. Те имат редица ограничения – не могат да членуват в политически партии, да участват в стопанския живот. В същото време те придобиват статут на несменяеми при определени обстоятелства. Постъпването на магистратска длъжност става чрез конкурс и избор от ВСС.